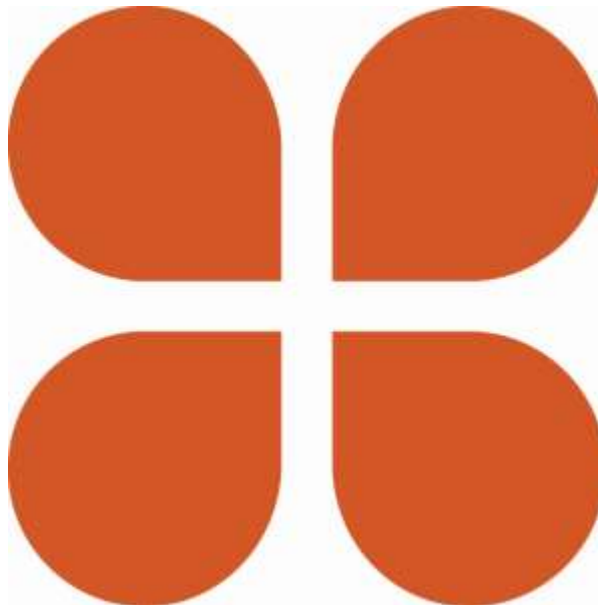

Riksintressen för kulturmiljövården

– Kronobergs län (G)

G län beslut RAÄ 1996-08-27. Revidering 2007 avseende ny värdetext för G 26.
 Revidering 2012 nya värdetexter för G 18 och G 7. Beslut 2013-09-23 avseende G 35.
 Beslut 2014-12-15 avseende G 36. Beslut 2018-03-05 avseende G17 och G34. Beslut 2019-09-30 avseende G1.
 Beslut 2021-10-21 avseende G11. Beslut 2021-11-15 avseende G12. Dokument uppdaterat 2021-12-03.

Områden av riksintresse för kulturmiljövården i Kronobergs län (G) enligt 3 kap 6 § miljöbalken

ALVESTA KOMMUN	3
Benestad-Blädinge-Oby-Näs [G 17] (Aringsås och Blädinge sn)	3
Borshult [G 19] (Härlövs sn)	3
Hjärtanäs-Dansjö-Gåvetorp-Spåningslanda [G 18] (Lekaryds och Aringsås sn)	3
Horda-Ryd [G 21] (Moheda sn)	4
Huseby-Skatelöv [G 16] (Skatelövs sn)	4
Härlöv [G 20] (Härlövs sn)	4
Lyåsa-Strömhult [G 22] (Slätthögs sn)	5
Torsås [G 15] (Västra Torsås sn)	5
LESSEBO KOMMUN	5
Kosta [G 32] (Ekeberga sn)	5
Lessebo [G 31] (Hovmantorps sn)	5
LJUNGBY KOMMUN	6
Bolmsö kyrkby [G 13] (Bolmsö sn)	6
Hallsjö [G 12] (Dörarps sn)	6
Hamneda [G 7] (Hamneda sn)	6
Hörda-Klövaryd [G 11] (Berga och Ryssby sn)	6
Lida-Husaby [G 10] (Bolmsö sn)	6
Tjust [G 9] (Bolmsö sn)	7
Toftaholm [G 14] (Dörarps sn)	7
Trotteslöv Össlöv Fallnaveka [G 8] (Berga sn)	7
TINGSRYDS KOMMUN	8
Blidingsholm [G 1] (Almundsryds sn)	8
Korrö [G 2] (Linneryds sn)	8
Ängsfruktsodlingsområdet kring södra Åsnen [G 35] (Urshults sn)	8
UPPVIDINGE KOMMUN	8
Granhult [G 34] (Nottebäckes sn)	9
Sävsjö [G 33] (Lenhovda sn)	9
Hohults by [G 36] (Ålghults sn)	9
VÄXJÖ KOMMUN	10
Bergkvara [G 26] (Bergunda sn)	10
Billa-Hemmesjö [G 25] (Hemmesjö sn)	10
Dädesjö [G 28] (Dädesjö sn)	10
Hult-Sandsjö-Ormesberga [G 29] (Ormesberga sn)	11
Ingelstad-Torsås-Torsjö [G 24] (Östra Torsås sn)	11
Jät [G 23] (Jäts sn)	11
Lädja-Rösås [G 30] (Bergs sn)	12
Växjö stad [G 27]	12
ÄLMHULTS KOMMUN	12
Höö [G 6] (Stenbrohults sn)	12
Råshult [G 5] (Stenbrohults sn)	12
Römningenområdet [G 4] (Götteryds sn)	13
Älmhults stationssamhälle [G 3]	13

G län beslut RAÄ 1996-08-27. Revidering 2007 avseende ny värdetext för G 26.
Revidering 2012 nya värdetexter för G 18 och G 7. Beslut 2013-09-23 avseende G 35.
Lst beslut 2013-10-11 G4. Beslut 2014-12-15 avseende G 36. Beslut 2018-03-05 avseende G17 och G34. Beslut 2019-09-30 avseende G1. Dokument uppdaterat 2019-10-01. Beslut 2021-10-21 avseende G11. Beslut 2021-11-15 avseende G12. Dokument uppdaterat 2021-12-03.

ALVESTA KOMMUN

Benestad-Blädinge-Oby-Näs [G 17] (Aringsås och Blädinge sn)

Motivering:

Centralbygd med bruks- och bosättningskontinuitet sedan förhistorisk tid.

Riklig förekomst av framträdande *fornlämningsmiljöer* där flera enskilda gravanläggningar är sammanlänkade med lokal muntlig tradition genom namngivning och sägenbildning.

Sockencentrum med omgivande hällristningar och gravfält som vittnar om lång kontinuitet i det religiösa utnyttjandet av platsen. Herrgårdslandskap med ståndsmässig bebyggelse och *bymiljöer* med mestadels spridd bebyggelse i en oregelbunden struktur präglad av 1800-talets skiftesverksamhet. (*Centralbygd, fornlämningsmiljö, sockencentrum, herrgårdsmiljö, bymiljö, kognitivt landskap*).

Uttryck för riksintresset:

Flera gravfält och andra fornlämningsmiljöer bestående av enstaka hällkistor, ett flertal monumentala bronsåldersrösen, högar, stensättningar, domarringar och resta stenar. Välexponerade gravar med nära samband med äldre vägsträckning längs grusås, de äldsta byarnas inägomark och den tidigaste lokaliseringen av bebyggelsen.

I anslutning till Blädinge en omfattande koncentration med skålgropar i stenblock.

Hävdad odlingslandskap med betade hagmarker.

Herrgårdar med huvudbyggnader, stenladugårdar, arbetarbostäder, alléer och axiellt utlagda vägar.

Byar med agrar bebyggelse och villor från främst 1800-talet och 1900-talets första hälft.

Blädinge sockencentrum med medeltida stenkyrka som genomgått förändringar under 1700- och 1800-talet, löneboställe, sockenstuga, kyrkstallar samt före detta ålderdomshem.

Borshult [G 19] (Härlövs sn)

Motivering:

Bymiljö med karaktär av oskiftad by med i stort sett oförändrad bebyggelsestruktur sedan 1824. (*Odlingslandskap*).

Uttryck för riksintresset:

Ett par rikt utsmyckade mangårdsbyggnader och vägen mellan manbyggnaderna och ladugårdarna. Odlings-, slätter- och betespräglad landskap, där det tidiga 1800-talets struktur av inägo- och utmark kan skönjas.

Hjärtanäs-Dansjö-Gåvetorp-Spåningslanda [G 18] (Lekaryds och Aringsås sn)

Motivering:

Centralbygd med lång odlingskontinuitet där sockencentrum, herrgårds- och allmogebebyggelse väl illustrerar lokalsamhällets sociala organisation och godsens påverkan på det agrara landskapet.

(*Fornlämningsmiljö, Herrgårdsmiljö, Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fornlämningsmiljö med gravar och fossil åkermark illustrerar områdets långa kontinuitet. Lekaryd

G län beslut RAÄ 1996-08-27. Revidering 2007 avseende ny värdetext för G 26.
Revidering 2012 nya värdetexter för G 18 och G 7. Beslut 2013-09-23 avseende G 35.
Beslut 2014-12-15 avseende G 36. Beslut 2018-03-05 avseende G17 och G34. Beslut 2019-09-30 avseende G1.
Beslut 2021-10-21 avseende G11. Beslut 2021-11-15 avseende G12. Dokument uppdaterat 2021-12-03.

sockencentrum med medeltida kyrka, sockenstuga, Lekaryds gamla och nya skola samt ett väl utvecklat kommunikationsnät av lands- och byvägar visar platsens centrala roll i socknen. Herrgårdsmiljöernas storskalighet och symmetriska läge på ömse sidor om Dansjön illustrerar godsens visuella påverkan på landskapet. Herrgårdarnas storskaliga åkermark med dess stenmurar, Gåvetorps tegelbruk, torpbebyggelse med tillhörande vägnät och utgården Hjärtenholms illustrerar godsens sociala och ekonomiska inflytande i lokalsamhället. Den bibehållna bystrukturen i Hjärtanäs illustrerar bondelandskapet från tiden innan 1800-talets stora skiften.

Horda-Ryd [G 21] (Moheda sn)

Motivering:

Odlingslandskap präglad av laga skifte och med välbevarade högt belägna gårdsbildningar från 1850-1900. (*Fornlämningsmiljö, Gårdsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fossil åkermark med stenmurar och odlingsrösen. Mangårdsbyggnader av parstugukaraktär. I området ingår också ett gravfält och några ensamliggande rösen.

Huseby-Skatelöv [G 16] (Skatelövs sn)

Motivering:

A. Järnbruks- och *herrgårdsmiljö* där bruket, beläget vid kommunikationsstråk, har bildat grunden för den småländska industrialiseringen. (*Bruksmiljö*).

B. *Sockencentrum* i *odlingslandskap* med en betydande fornlämningskoncentration från såväl brons- som järnålder och ett bra exempel på omfattande järnåldersgravfält längs åsrygg. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

A. Bruket, anlagt 1629 vid Helige å på näset mellan sjöarna Salen och Åsnen. Anläggningar för järnhantering, träindustri och jordbruk samt corps de logis från 1844 med park, arbetarbostäder och spår av äldre bebyggelse. Runt och norr om bruket ett storskaligt *odlingslandskap* som illustrerar effektivitetssträvandena i jordbruket runt sekelskiftet 1900. Torp på godsets utmarker samt kolbottnar i omgivande skogsmark.

B. Skatelöv, sockencentrum med kyrka och sockenstuga från tidigt 1800-tal. Medeltida kyrkplats och flera hällkistor från slutet av stenåldern och övergångstiden mot bronsåldern samt flera gravfält från järnålder utmed åssträckning väster om Skatelövsfjorden med stensättningar, högar, rösen.

Härlöv [G 20] (Härlövs sn)

Motivering:

Kyrkby sedan medeltiden med *sockencentrum*, smedja och välbevarade gårdsgrupperingar från 1800-talets första hälft. (*Fornlämningsmiljö, Odlingslandskap*).

Uttryck för riksintresset:

Kyrka från slutet av 1600-talet med Sveriges hittills enda till medeltiden daterade klockstapel. Bebyggelsen med välbevarade mangårdsbyggnader och ekonomibygnader ligger utmed landsvägen och präglas av återuppbyggnaden efter en brand 1838. Odlings- och betespräglad landskap, ett gravfält av järnålderskaraktär. Laga skiftet är ej fullt genomfört i området.

G län beslut RAÄ 1996-08-27. Revidering 2007 avseende ny värdetext för G 26.
Revidering 2012 nya värdetexter för G 18 och G 7. Beslut 2013-09-23 avseende G 35.
Lst beslut 2013-10-11 G4. Beslut 2014-12-15 avseende G 36. Beslut 2018-03-05 avseende G17 och G34. Beslut 2019-09-30 avseende G1. Dokument uppdaterat 2019-10-01. Beslut 2021-10-21 avseende G11. Beslut 2021-11-15 avseende G12. Dokument uppdaterat 2021-12-03.

Lyåsa-Strömhult [G 22] (Slätthögs sn)

Motivering:

Odlingslandskap med småskaliga byar i marginalbygd på gränsen mellan Varend, Njudung och Finnvedens folkland. (*Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

I Lyåsa ligger bebyggelsen utmed byvägen medan Strömhult har mer oregelbundet placerad bebyggelse. Laga skiftespräglad landskap med bevarade odlingsrösen, stenmurar och äldre stembunden åker.

Torsås [G 15] (Västra Torsås sn)

Motivering:

Laga skifteslandskap runt före detta kyrkplats med bebyggelse från det sena 1800-talet.

(*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Ett öppet odlings- och beteslandskap som främst präglats av det sena 1800-talets stordrift och senare tids stenröjning. Den gamla bykärnans läge vid den medeltida kyrkplatsen är tydlig med några vägar i sträckning från sent 1700-och tidigt 1800-tal. Området har fornlämningar främst från bronsåldern.

LESSEBO KOMMUN

Kosta [G 32] (Ekeberga sn)

Motivering:

Länets äldsta sammanhållna *bruksmiljö* med bevarad struktur, bebyggelse och funktioner.

Uttryck för riksintresset:

Traditionellt bebyggelsemönster och ålderdomlig relation mellan byggnader och vägsystem. Bruket grundades 1742, och dagens glashyttor härrör från 1902 och 1978.

Lessebo [G 31] (Hovmantorps sn)

Motivering:

Bruksmiljö med bebyggelse från 1700-och 1800-talen med omland. (*Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Järnbruk anlagt 1658 och under 1800-talet omvandlat till träindustri och pappersbruk. Två tidsåldrars *egnahemsområden* uppbyggda i planmässiga former. Lämningar efter Läseboda by i form av husgrunder, källor och invallningar.

LJUNGBY KOMMUN

Bolmsö kyrkby [G 13] (Bolmsö sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö och sockencentrum.

Uttryck för riksintresset:

Fem högggravfält från yngre järnålder, i ett fall med inslag av resta stenar, samt några spridda högar. Kyrkbybebyggelse med många traditionellt utformade mangårdsbyggnader. Den nuvarande kyrkan är från 1865. Intill denna ligger församlingshemmet som tidigare var skola och sockenstuga.

Hallsjö [G 12] (Dörrarps sn)

Motivering:

Särskilt koncentrerad fornlämningsmiljö längs den kommunikationsmässigt viktiga Lagadalen, där sambandet mellan järnåldersbygd och medeltida kyrkomiljö är tydligt. (*Fornlämningsmiljö, kommunikationsmiljö; vägmiljö, kyrkomiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Två järnåldersgravfält med för Finnveden typiskt välvda högar samt två enstaka högar och ett gravfält med varierande stensättningar. Den medeltida kyrkoruinen i nära anslutning till gravfält och väg. Siktlinjer från vägen mot de högre belägna gravfälten och kyrkoruinen. Vägsträckning i nord-sydlig riktning från förhistorisk tid som idag utgörs av gamla riksettan.

Hamneda [G 7] (Hamneda sn)

Motivering:

Centralbygd vid viktigt kommunikationsstråk med lång kontinuitet, där samhällsutvecklingen präglats av kyrkan och den centrala maktens funktioner i form av tingsplats, reglerad skjutshållning och järnväg. (*Kommunikationsmiljö, Fornlämningsmiljö, Sockencentrum*)

Uttryck för riksintresset:

Sockencentrum vid Lagaån med ruin av 1100-tals kyrka, nygotisk kyrka, skola och sockenstuga. Tingsplats med galgbacke. Gamla riksvägen med gästgivaregård, milstolpe och stenvalvsbro samt högggravfält med tydlig anknytning till kommunikationsnätet. Välbevarat stationssamhälle från tiden omkring 1900. Borgruin från medeltiden med syfte att kontrollera uppfarten på Lagan.

Hörda-Klövaryd [G 11] (Berga och Ryssby sn)

Motivering:

Odlingslandskap och *bymiljöer* där jordbruksdrift och bebyggelsestruktur har kontinuitet sedan medeltiden. Miljön är tydligt präglad av platsens naturgeografiska förutsättningar och av förändringar under senare delen av 1800-talet i form av laga skifte, jordbruksrationalisering och hemmansklyvning. (*Odlingslandskap, bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Ett 50-tal gårdar i en långsträckt radbyliknande struktur utmed väg. Gårdstomter med karaktäristisk placering av boningshus och ladugårdar. Mangårdsbyggnader målade i ljusa oljefärger, ett flertal med snickarglädje, uppförda i huvudsak under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Falurödfärgade ekonomibygnader. Två skolbyggnader och ett snickeri. Torpmiljöer. Äldre stenbundna åkrar och betesmarker med mindre röjningsrösen från tiden före laga skiftet.

G län beslut RAÄ 1996-08-27. Revidering 2007 avseende ny värdetext för G 26.
Revidering 2012 nya värdetexter för G 18 och G 7. Beslut 2013-09-23 avseende G 35.
Lst beslut 2013-10-11 G4. Beslut 2014-12-15 avseende G 36. Beslut 2018-03-05 avseende G17 och G34. Beslut 2019-09-30 avseende G1. Dokument uppdaterat 2019-10-01. Beslut 2021-10-21 avseende G11. Beslut 2021-11-15 avseende G12. Dokument uppdaterat 2021-12-03.

Monumentala kallmurade röjningsanläggningar samt yngre stentippar. Totalavröjda åkrar avgränsade av diken, stenmurar, fägator och brukningsvägar från 1800-talets senare del.

Lida-Husaby [G 10] (Bolmsö sn)

Motivering:

Rik *fornlämningsmiljö* från bronsålder och järnålder, som indikerar att Bolmsö under yngre järnålder framstår som centrum i en större region.

Uttryck för riksintresset:

Rösen och tre järnåldersgravfält, dominerade av högar, i ett fall med domarringar. Bebyggelsens lokalisering är präglad av det år 1859 genomförda *laga skiftet*.

Tjust [G 9] (Bolmsö sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö med betydande koncentration av fornlämningar som utvisar långvarigt markutnyttjande och kontinuitet i bosättningen från slutet av yngre sten-till järnålder.

Uttryck för riksintresset:

En hållkista i stensättning, rösen, treuddar, resta stenar, högar samt ett stort järnåldersgravfält med ca 60 högar och en rest sten. *Odlingslandskap* med totalröjda åkrar i krönlägen, odlingsrösen, stenmurar och diken.

Toftaholm [G 14] (Dörarps sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö från brons- och järnålder i kommunikationsstråk vid sjön Vidöstern med lämningar efter befästa anläggningar både från medeltid och från 1600-talet. (*Kommunikationsmiljö, Skansmiljö, Borgmiljö, Herrgårdsmiljö, Odlingslandskap*).

Uttryck för riksintresset:

Rösen och skålgropsförekomst från bronsåldern, ett yngre järnåldersgravfält med högar och en runsten. Lämningar efter en befäst senmedeltida sätesgård på "Stenhusholmen" mitt för Toftaholm samt efter en skans från 1650-talet. Herrgårdsanläggning med byggnader från 1700-talet till 1900-talet i strängt symmetrisk uppbyggnad. Odlings- och betespräglad landskap med sentida mossodlingar vid inägomarkernas periferi.

Trotteslöv Össlöv Fallnaveka [G 8] (Berga sn)

Motivering:

En av länets tätaste och mest omfattande *fornlämningsmiljöer* med osedvanligt många järnåldersgravfält som har en tydlig koppling till de äldsta byarna samt med länets största skeppssättning. (*Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Ca 12 höggravfält, varav några med inslag av resta stenar, på små höjdsträckningar i *odlingslandskapet* och rumsligt kopplade till byarna. Nära Össlöv ev över 40 m lång skeppssättning. Vid Trotteslöv en runsten. Av byarna har bebyggelsen i Fallnaveka fått sitt läge och karaktär i

G län beslut RAÄ 1996-08-27. Revidering 2007 avseende ny värdetext för G 26.
Revidering 2012 nya värdetexter för G 18 och G 7. Beslut 2013-09-23 avseende G 35.
Beslut 2014-12-15 avseende G 36. Beslut 2018-03-05 avseende G17 och G34. Beslut 2019-09-30 avseende G1.
Beslut 2021-10-21 avseende G11. Beslut 2021-11-15 avseende G12. Dokument uppdaterat 2021-12-03.

samband med *laga skiftet* år 1842.

TINGSRYDS KOMMUN

Blidingsholm [G 1] (Almundsryds sn)

Motivering:

Gårds- och kommunikationsmiljö som tydligt belyser det medeltida frälsets strategiska bosättningsstruktur i relation till kommunikationer och resursutnyttjande. (*Gårdsmiljö, Fasta fisken, Kommunikationsmiljö; vägmiljö, Odlingslandskap, Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bebyggelseläget med Blidingsholms gård på en holme i Mörrumsån, avskild från land av vad som troligen varit en grävd vallgrav. Två av landets sista fasta fiskeanordningar (s.k. Värmanen) vid Holme bro och Havbältan (med vaktarstuga), båda sannolikt med anor från medeltid. Stenvalvsbro och anslutande vägsträcka över Mörrumsån, samt där intill liggande lämningar efter kvarnar och såg. Medeltida husgrunder på Eveholme och Kungsholme. Odlingslandskapets brukade arealer inklusive de områden med marknamn som Riddarekärret, Riddareåkeren, Riddarehejan.

Korrö [G 2] (Linneryds sn)

Motivering:

Småskalig *tidigindustriell miljö* från 1800-talet med anor från 1500-talet, med omgivande *odlingslandskap* som ger en uppfattning om det historiska sambandet mellan de agrara och de industriella näringarna.

Uttryck för riksintresset:

Hantverksby vid Ronnebyån med Korrö gård från 1700- och 1800-talet och kvarn, garveri, färgeri, såg och skomakeri. Ängs- och hagmark utmed ån präglad av bete och slätter.

Ängsfruktsodlingsområdet kring södra Åsnen [G 35] (Urshults sn)

Motivering:

Odlingslandskap. Sammanhållet ängsfruktsodlingsområde som visar på utvecklingen av en folklig fruktodlartradition – från småskalig binäring kombinerad med djur och foderproduktion under en lång kontinuitet till huvudnäring med förädling och försäljning på en nationell marknad under 1800-1900-talet.

Uttryck för riksintresset:

Det småbrutna odlingslandskapet med ängs- och åkermarker, ympade vildaplar i odlingsmarkens marginella partier på ängsmark och i väg- eller åkerrenar. Senare tiders symmetriska fruktodlingar på åkermark.

UPPVIDINGE KOMMUN

G län beslut RAÄ 1996-08-27. Revidering 2007 avseende ny värdetext för G 26.
Revidering 2012 nya värdetexter för G 18 och G 7. Beslut 2013-09-23 avseende G 35.
Lst beslut 2013-10-11 G4. Beslut 2014-12-15 avseende G 36. Beslut 2018-03-05 avseende G17 och G34. Beslut 2019-09-30 avseende G1. Dokument uppdaterat 2019-10-01. Beslut 2021-10-21 avseende G11. Beslut 2021-11-15 avseende G12. Dokument uppdaterat 2021-12-03.

Granhult [G 34] (Nottebäcks sn)

Motivering:

Odlingslandskap som återspeglar jordbrukets tekniska utveckling och organisation från förhistorisk tid till 1800-talets senare hälft. Kyrkplats med Sveriges äldsta daterade träkyrka samt omgivande äldre vägstruktur. (*Odlingsplats, kyrkomiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Stora sammanhängande arealer av övergivna och välbevarade åkersystem från järnålder och medeltid med stensträngar och vallar.

Omfattande områden med röjningsrösen och 1800-talets skiftesstruktur i form av stenmurar, diken och vallar.

Utskiftad kyrkbybebyggelse.

1200-tals kyrka av trä med dominerande karaktär i landskapet. Klockstapel och stiglucka samt kaplansboställe med parstuga och loftbod från 1700-talet.

Historiskt vägnät, som exempelvis ”Bårbärravägen” och gamla Kalmarvägen.

Sävsjö [G 33] (Lenhovda sn)

Motivering:

Ett av Sydsveriges största sammanhängande och bäst bevarade och mest illustrativa fossila odlingslandskap från järnålder och medeltid. (*Forn- och medeltida agrar miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Omfattande, fossilt odlingslandskap i nuvarande ängs- och hagmark, med fossila åkrar i form av bandparceller anlagda under järnåldern, stensträngar, odlingsrösen, stenmurar och vägsystem samt ett järnåldersgravfält, allt kopplat till den på 1600-talet övergivna byn Sävsjö, vars medeltida tomt, med rötter i järnålder, ingår i området.

Hohults by [G 36] (Älghults sn)

Motivering:

Odlingslandskap i marginalbygd där jordbrukets utveckling – både rumsliga organisering och brukningssätt – från förhistorisk tid till och med 1800-talets skiften, är särskilt väl läsbar i såväl landskap som bebyggelse. Kontinuerligt bebyggelseläge sedan åtminstone medeltid. Landskapet är präglat av det Småländska höglandets särskilda förutsättningar för jordbruk med omfattande röjningsarbeten från bronsålder och framåt med inriktning mot boskapsskötsel.

Uttryck för riksintresset:

Småbruten odlingsmark med riklig förekomst av landskapselement, omgiven av ängs- och hagmarker. Inägomarkens öppna landskapsrum med i huvudsak samma avgränsning till utmarken sedan åtminstone 1700-tal. Hamlade träd och två ängslador illustrerar, tillsammans med de stora arealerna fodermark, boskapsskötselns betydelse för jordbruksekonomin. Odling över högsta kustlinjen har gett upphov till talrika röjningsanläggningar, från bronsålderns röjningsrösen till

G län beslut RAÄ 1996-08-27. Revidering 2007 avseende ny värdetext för G 26.
Revidering 2012 nya värdetexter för G 18 och G 7. Beslut 2013-09-23 avseende G 35.
Beslut 2014-12-15 avseende G 36. Beslut 2018-03-05 avseende G17 och G34. Beslut 2019-09-30 avseende G1.
Beslut 2021-10-21 avseende G11. Beslut 2021-11-15 avseende G12. Dokument uppdaterat 2021-12-03.

senare tiders stengärdesgårdar, stenmurar och rösen. Olika brukningssätt genom tiderna illustreras av förhistoriska röjningsröseområden i huvudsak belägna i områdets norra delar, fossil åkermark indelad i tegsystem från förindustriell tid, och småbruten åker med stor andel landskapselement, samt 1800- och 1900-talens sammanhängande och totalröjda åkrar. Sammantaget ett flerskiktat landskap med tydliga årsringar. Mangårds- och ekonomibyggnader huvudsakligen från 1800-talet i en bykärna av radbykaraktär i anslutning till inägomarken och Alsterån. Bebyggelsens struktur längs en småskalig bygata, där mangård med tillhörande gårdsbyggnader bildar en halvsluten gårdsplan norr om bygatan och där ekonomibyggnader placerats söder om bygatan med långsidan vänd mot gårdsplanen. Utflyttade gårdar i inägomarkens utkant som illustrerar 1800-talets skiften. Vägsystem från flera tidsåldrar i form av bygata, stenvalvsbro och landsväg i nord-sydlig riktning från tiden innan skiftena, samt byväg som sammanbinder de utflyttade gårdarna från tiden efter skiftena.

VÄXJÖ KOMMUN

Bergkvara [G 26] (Bergunda sn)

Motivering

Bergkvara är en herrgårdsmiljö som sedan 1300-talet kontinuerligt fungerat som storgods. Godset var under senmedeltid ett av Nordens största gods, men blev från 1600-talet och framåt förankrat i lokalsamhället. Landskapet runt Bergkvara är fyllt med lämningar från jordbruk och industriell verksamhet som minner om människors levnadsvillkor under godset och hur dessa förändrats under århundradens lopp.

Uttryck för riksintresset

Ett godscentrum med medeltida ruin från 1470-talet, herrgårdsanläggning från 1700-talets slut, monumentala ladugårdsbyggnader från omkring 1900, alléer, trädgård och ett storskaligt odlings- och betespräglat landskap. På behörigt avstånd från centrum finns f.d. byar och småskalig torpbebyggelse med tillhörande odlingslandskap samt den medeltida kyrkan i Bergunda. Längs Helige å minner exempelvis Örsleds kvarn om godsets industriella verksamhet.

Billa-Hemmesjö [G 25] (Hemmesjö sn)

Motivering:

Odlingslandskap som pedagogiskt visar en bygds framväxt från förhistorisk tid till sent 1800-tal. (*Fornlämningsmiljö, Kyrkomiljö, Gårdsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Hemmesjöns 1100-talskyrka. Den nya kyrkan från 1848 uppfördes långt ifrån den medeltida, närmare Åryds järnbruk. Vägen mellan kyrkorna löper centralt genom den odlade bygden och kantas av odlingslandskap med välbevarade gårdsbildningar, stenmurar, odlingsrösen m m samt ensamliggande eller i mindre grupper belägna rösen och kvadratiska stensättningar, som utom bosättning under bronsålder och äldre järnålder. Norr om Hemmesjö ett yngre järnåldersgravfält.

Dädesjö [G 28] (Dädesjö sn)

Motivering:

Samhälle som visar *marknadsplatsens*, kyrkans och järnvägens betydelse för samhällsbildningen

G län beslut RAÄ 1996-08-27. Revidering 2007 avseende ny värdetext för G 26.
Revidering 2012 nya värdetexter för G 18 och G 7. Beslut 2013-09-23 avseende G 35.
Lst beslut 2013-10-11 G4. Beslut 2014-12-15 avseende G 36. Beslut 2018-03-05 avseende G17 och G34. Beslut 2019-09-30 avseende G1. Dokument uppdaterat 2019-10-01. Beslut 2021-10-21 avseende G11. Beslut 2021-11-15 avseende G12. Dokument uppdaterat 2021-12-03.

under århundradena. (*Järnvägsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Välbevarat *sockencentrum* där 1200-talskyrkan med unika takmålningar med Staffanslegenden bevarats tack vare en mellanperiod som sockenmagasin. Två olika generationers prästgårdar. Nuvarande kyrkan från 1790-talet. Fungerande marknadsplats med lång tradition. Stationshus och järnvägsmagasin.

Hult-Sandsjö-Ormesberga [G 29] (Ormesberga sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö, rösestråk från bronsåldern med monumentala rösen inom ett av landets rösetätaste områden och i anslutning till ett *laga skifteslandskap*.

Uttryck för riksintresset:

Cirka 15 rösen, några av betydande storlek. Odlingslandskapet har bystrukturer och gårdsbildningar som ger en bild av samspelet mellan bebyggelse och odlad mark efter laga skiftet. *Sockencentrum* med kyrka från 1600-talet, som har tornbyggnad från 1842. Kyrkan ligger strategiskt högt lokaliserad i medeltida läge.

Ingelstad-Torsås-Torsjö [G 24] (Östra Torsås sn)

Motivering:

Odlingslandskap i den Värendska *centralbygden* med lång bebyggelsekontinuitet och med den monumentala storbögen Inglinge hög, på länets största gravfält. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Flera rösen, enstaka och i grupper samt tre gravfält med högar med storbögen Inglinge hög på det största gravfältet och en runsten på ett av de mindre. Röjningsröseområden i anslutning till dagens åkermark. Landskapet har talrika spår efter äldre odling och Torsjö är starkt präglad av *laga skifte*. Den välbevarade 1800-talsbebyggelsen vittnar om ekonomiskt välstånd. *Sockencentrum* med kyrka från 1848 på den medeltida kyrkans plats och sockenstuga från 1800-talets andra hälft.

Jät [G 23] (Jäts sn)

Motivering:

Odlingslandskap som visar kontrasten mellan herrgårds- och bondejordbruk. (*Herrgårdsmiljö*, *Bymiljö*, *Kyrkomiljö*, *Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Jätsbergs säteri från 1600-talet med nuvarande herrgård uppförd runt 1800 och med stora ekonomibyggnader, alléer och utmarkstorp samt stora fält. Kulturmarken kring byn Östra Jät, där den gamla kyrkan från 1200-talet ligger, präglas av stenmurar, odlingsrösen och brukningsvägar. Inom området finns också fornlämningar med gravfält och större rösen samt den nya kyrkan från början av 1900-talet.

G län beslut RAÄ 1996-08-27. Revidering 2007 avseende ny värdetext för G 26.
Revidering 2012 nya värdetexter för G 18 och G 7. Beslut 2013-09-23 avseende G 35.
Beslut 2014-12-15 avseende G 36. Beslut 2018-03-05 avseende G17 och G34. Beslut 2019-09-30 avseende G1.
Beslut 2021-10-21 avseende G11. Beslut 2021-11-15 avseende G12. Dokument uppdaterat 2021-12-03.

Lädja-Rösås [G 30] (Bergs sn)

Motivering:

Odlingslandskap med spår av bosättningar från förhistorisk tid till 1800-talets laga skifte. (Fornlämningsmiljö, Bymiljö, Kvarnmiljö).

Uttryck för riksintresset:

Minnen från medeltida kolonisation, historisk säteribildning och 1800-talets uppodling kan skönjas i landskapet där ängs- och hagrester sträcker sig från byarnas inägomark ut till marginalmarkernas *torprester*. Stenmurar, odlingsrösen, husgrunder samt kvarn- och dammröner. Väl synliga rösen av sten- och bronsålderskaraktär. Omfattande röjningsröseområde i anslutning till gravlämningar. Välbevarad bebyggelse, präglad av *laga skiftet*.

Växjö stad [G 27]

Motivering:

Stifts- och residensstad av medeltida ursprung med dominerande domkyrkoområde och successivt framvuxen rutnätsplan som speglar stadsutvecklingen under 1600- och 1800-talen. (Skolstad).

Uttryck för riksintresset:

Kyrkomiljön med den medeltida domkyrkan, Gamla gymnasiet och andra skolbyggnader, biskopsgården Östrabo i avskildhet från och förening med staden samt fd domprostgården. 1600-talsstaden med gatunätets grunddrag, tomtstruktur och spår av den tidigare västra infarten. Senempirestadens utvidgningar och låga, ofta putsade bebyggelse samt det sena 1800-talets esplanadstad med tillväxt mot söder, väster och norr. Fondbyggnader som markerar rutnäts avslutning vid olika tidpunkter, torg och öppna platser, utblickar, parker och grönstråk. Offentliga byggnader och annan bebyggelse som hör samman med förvaltningsstaden. Gamla infartsvägar och stadens direkta övergången i öppen landsbygd åt öster. Offentliga byggnader, parker och järnvägsområdet.

ÄLMHULTS KOMMUN

Höö [G 6] (Stenbrohults sn)

Motivering:

Ensamgård där den rumsliga fördelningen mellan tomt, åker, äng och utmark fortfarande i huvudsak speglar förhållandena före de genomgripande förändringarna av jordbruket ca 1800.

Uttryck för riksintresset:

Hemmanet utgör en samlad miljö som i väsentliga drag bevarar markslagstrukturen av ett äldre gårdsbruk, bl.a. med slåttad äng. I anslutning till gårdsbebyggelsen finns rester efter en äldre, möjligen medeltida gårdsanläggning.

Råshult [G 5] (Stenbrohults sn)

Motivering:

G län beslut RAÄ 1996-08-27. Revidering 2007 avseende ny värdetext för G 26.
Revidering 2012 nya värdetexter för G 18 och G 7. Beslut 2013-09-23 avseende G 35.
Lst beslut 2013-10-11 G4. Beslut 2014-12-15 avseende G 36. Beslut 2018-03-05 avseende G17 och G34. Beslut 2019-09-30 avseende G1. Dokument uppdaterat 2019-10-01. Beslut 2021-10-21 avseende G11. Beslut 2021-11-15 avseende G12. Dokument uppdaterat 2021-12-03.

Odlingslandskap i Carl von Linnés födelsebygd med komministerbostället Råshult, som visar strukturen av olika markslag från tiden före lagaskiftet, samt *sockencentrum* med 1800-talsprägel. (*Kognitiv miljö, Fornlämningsmiljö, Vägmiljö, Boställsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Komministerbostället Råshult från 1700-talet, centrum för Linnékulten. Odlingsmarken är unik, eftersom den hävdas för att visa inägomark och utmark, så som landskapet såg ut före lagaskiftet. Ett par kilometer härifrån av 1800-talet präglat sockencentrum med kyrka, sockenstuga, kyrkstallar och kyrkoherdeboställe. Här visas byggnadsbeståndet och åkerns arrendering på 1800-talets jord. I området ingår också fornlämningar, bl.a. tre rösen och ett gravfält som har lång tidsmässig spridning. Åsvägen "Getryggen" har sannolikt förhistoriskt ursprung.

Römningenområdet [G 4] (Göteryds sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljöer kring sjön Römningen med ett av landets tätaste bestånd av hällkistor från yngsta stenålder och övergångstiden mot äldre bronsålder med anslutande strandanknutna boplatser (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Något indraget från strandzonen finns ett 40-tal hällkistor, flertalet i rösen och några i stensättningar. Dessutom finns rösen utan synlig hällkista, några stensättningar samt, anslutande till strandzonen, flintförande boplatser.

Älmhults stationssamhälle [G 3]

Motivering:

Planmässigt uppbyggt järnvägssamhälle som speglar det sena 1800-talets stadsbyggnadsideal. (*Stationssamhälle*).

Uttryck för riksintresset:

Stadsmässig, regelbunden rutnätsplan från 1860-talet med monumentalt centralstråk framför järnvägsstationen, trädplanterade gator, tomtstruktur och byggnader.